

Mørket like før daggry

-Det er vel alltid slik at det er mørkest like før daggry. Sier Thandi Rankoe, ANC's representant i Norge. Nylig kunne hun besøke hjemlandet for første gang etter 28 år i eksil.

av Jan Svenningsen

-28 år. Det må ha vært store forandringer?

-Ja...vel, ikke egentlig. Apartheid er fremdeles der, folk er fremdeles like fattige. Skurene er de samme som før. Men den politiske bevisstheten blant folk er slående. Det var fint å være hjemme igjen. Nå kan jeg reise hjem mer eller mindre når jeg vil. Jeg hadde trodd det skulle bli min datter som fikk reise hjem, ikke meg.

Noe er forandret. Det kunne hun merke allerede på flyplassen. Som ANC-representant ble hun behandlet svært pent av immigrasjonspolitiet. Det ville aldri skjedd hvis ikke det hadde vært en slags forståelse mellom ANC og regjeringen, mener hun. Det var andre forandringer også:

-Jeg vokste opp på landsbygda i Transkei. Det var ingen hus i nærheten. Nå hadde jeg vansker med å kjenne meg igjen. Det var masse hus rundt, det var som en township. Myndighetene har delt jorda opp i små stykker. Det gjør det vanskelig for folk å overleve. De har ikke nok land å dyrke opp, eller til ha kuer, sauer eller geiter på. Ikke nok til å brødfø en familie. Og, forstår du, vi er et jordbruksfolk, vi ønsker å dyrke jorda...

-Det er trist å se folk ute på landsbygda. De er veldig fattige, og jeg føler sterkt for at de må få hjelp. De må gå over lange avstander for å hente vann og samle brensel, uten sko også om vinteren. De har ingenting, men er likevel svært varme mennesker. Etter å ha vært borte så lenge slo det meg veldig sterkt at folk er så fattige fortsatt, at de må bo i ett rom lagd av pappkasser. Det er derfor jeg sier at...nei, nei, nei, det er ingen forandringer i Sør-Afrika. Annet enn på det politiske plan.

-Men folk er fortsatt hyggelige, de deler framdeles med hverandre. Vi er oppdratt til å dele. Når noen kom på besøk fikk de te, var det lunsjtid også mat. Det var ikke noe spørsmål. Alle har noe å dele med andre, en sukker, en annen maismel, en tredje...det er viktig. Det er slik vi har overlevd alle disse årene i eksil. Det har gitt oss kjærlighet, tro og utholdenhet.

Man prater ikke lenge med Thandi Rankoe før man innser at hun er mer interessert i å snakke om andre ting enn seg selv. Thandi kommer inn på den politiske situasjonen så fort hun får sjansen. Og den sjansen får hun, det er spennende tider vi lever i.

-For et år siden hadde vi ikke trodd at vi nå skulle ha kommet så langt i vår kamp. Etter løslatelsen av våre ledere, Walter Sisulu, Govan Mbeki og senere Nelson Mandela har ting skjedd veldig raskt. Nå kan vi se lyset. Det er spennende tider nå, men

Det nedslående Thandi tenker på er volden fra den konservative Inkatha-bevegelsen. I det siste har den spredd seg fra Natal-provinsen til de svarte boligområdene rundt Johannesburg. I løpet av en enkelt dag ble nesten 150 drept og over 1.000 hardt skadet. Alt skjer mens politiet betrakter det hele, uten å gripe inn før det er for sent. Det er liten tvil om at Thandi Rankoe har rett når hun hevder at politi og hær støtter Inkathas kamp mot ANC- og UDF-tilhengere. Også to regjeringsmedlemmer, minister for lov og orden Adriaan Vlok og forsvarsminister Magnus Malan er satt i forbindelse med voldsbølgen. Uten at president de Klerk har reagert med annet en øredøvende stillhet.

-ANC har lenge forsøkt å påpeke overfor det internasjonale samfunn at Inkatha blir støttet av det sørafrikanske regimet, men vi har ikke blitt trodd. Nå ser vi det helt klart. Det er ikke meningen at svarte skal kunne eie våpen. Men Inkatha er svarte og de har våpen. Politiet og hæren gjør ingen ting for å stoppe dem. Vårt folk dør som fluer. De kunne ha stoppet volden hvis de hadde villet.

-I internasjonal presse blir dette framstilt som stammekrig. Det er ikke riktig?

-Nei, det er ikke riktig. Her ser vi den tradisjonelle splitt-og-hersk strategien til de hvite i Sør-Afrika. De vil overbevise verden om at de svarte ikke er i stand til å styre landet. Derfor kaller de det svart-svart vold.

-Selv om de Klerk er oppriktig når han vil forhandle, så har han en opposisjon blant de hvite mot seg, som ikke ønsker de forandringene som kommer. De Klerk har gått så langt nå at han ikke kan snu. Det ville bli enda mer kaos og blodbad. Vårt folk vil ha friheten sin, og vi vil få den. Til og med de hvite innser at deres tid er begrensa, men noen av dem er så sta...Se på Zimbabwe. Ian Smith sa at de svarte aldri skulle få styre. Og hva skjedde? Vi skal ta over. Det er bare et spørsmål om tid, men vi kommer til å ta over.

Den hjemlige debatten kan lett gi en inntrykk av at nå er alt bra i Sør-Afrika, og at de ikke lenger trenger vår støtte. Men nei, Thandi Rankoe oppfordrer oss til å fortsette støtten til ANC og sanksjonene mot regimet.

-Vi er fortsatt i en forhandlingsposisjon. Sanksjonene virker, og må opprettholdes. Når løftene blir innfridd kan vi redusere på sanksjonene, men ikke ennå.

-Jeg har møtt mange i Skandinavia som tror at nå er alt bra i Sør-Afrika, og at vi ikke lenger trenger støtte til f.eks. utdanning for barna i eksil. Men det er urealistisk. Utdanningen i Sør-Afrika ligger i ruiner. Idag rømmer det framdeles barn ut av landet. Du finner fortsatt svarte skoler hvor elevene må sitte på gulvet fordi det ikke finnes stoler eller pulter. Derfor er det viktig at det internasjonale samfunn ikke går lei...vi trenger fortsatt hjelp med å utdanne ungdommen vår. Vi kan jo ikke styre et land uten folk med utdannelse. Vi har ikke råd til å sende dem tilbake til Sør-Afrika nå.

-Riktignok er de hvite skolene nylig blitt åpnet for svarte, men hvordan skal et svart barn kunne gå på en hvit skole, når det verken har råd til skoleuniformen eller til bussreisen? Disse forandringene vil måtte komme over lang tid, spesielt før de svarte kan innta sin rettmessige plass også på universitetene.

-Vi må også ha litt tålmodighet. Det har vært en lang og bitter kamp. Nå er det ingen vei tilbake, snart er kampen vunnet, sier Thandi.

-Dere er våre venner som har støttet oss gjennom alle disse årene. Nå må dere ikke forlate oss. Gå den siste mila sammen med oss, vi er nesten framme. Vi kan aldri glemme våre venner. Snart kan dere glede dere sammen med oss. Når vi får vår frihet, må dere være der. Snart kan vi feire og danse i gatene...